

РУКОПИСНИЙ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК “IDYOTYZMU” І. ВАГИЛЕВИЧА ЯК ПАМ’ЯТКА УКРАЇНСЬКОЇ ДАЛЕКТНОЇ ФРАЗЕОГРАФІЇ

Анотація. Фразеологічні одиниці, зафіксовані в рукописному українсько-польському фразеологічному словнику “Idyotyzmu” І. Вагилевича, що містять компоненти *голова, око, світ*, зіставлено зі “Словником фразеологізмів української мови” (Київ, 2003) та визначено діалектні особливості фразеологізмів.

Ключові слова: І. Вагилевич, рукописний українсько-польський фразеологічний словник “Idyotyzmu”, фразеологічна одиниця, діалекти південно-західного наріччя, сучасна українська літературна мова.

В українських говорах південно-західного наріччя функціонує різноманітна в структурно-семантичному відношенні й багата на фонетико-граматичні явища фразеологія.

Упродовж кількох останніх десятиліть джерельна фразеологічна база південно-західного наріччя помітно розширилася завдяки введенню до наукового обігу нових відомостей про фразеологічний склад окремих діалектних ареалів [5; 20; 36].

На синхронному зрізі фразеологію досліджували В. Лавер – у карпатській групі говірок [22], Н. Бабич – у буковинських [2], Д. Гринчишин, Н. Романюк – у наддністрянських [13; 32], М. Демський, Ю. Прадід – у бойківських [15; 30], М. Доленко – у подільських [17], Н. Кірілкова – у волинських говірках [21], О. Миголинець – у закарапатських [25], М. Олійник – у гуцульських [26], Г. Ступінська – у лемківських говірках [37].

Також зберігає свою актуальність ареальне дослідження української фразеології в діахронії, результатом чого міг би стати Атлас фразеології українських говорів XIX ст. [18, с. 4].

Одним із джерел різноаспектного вивчення ареальної фразеології першої половини XIX ст. є перекладний українсько-польський фразеологічний словник “Idyotyzmu” І. Вагилевича (УПФС “I-zmu”) – додаток до його рукописної монографії “Rozprawy o języku południowo-ruskim”, що зберігається в Бібліотеці РАН у Санкт-Петербурзі [11, с. 53]. Понад століття УПФС “I-zmu” був поза увагою мовознавців, і про нього подавалися відомості лише в описах рукописних матеріалів І. Вагилевича [9, с. 258-324; 10, с. 43-44].

Українсько-польський фразеологічний словник І. Вагилевича у 1979 р. опублікував Й. Дзендзелівський, і відтоді почали з’являтися дослідження вміщеного в ньому матеріалу. Зокрема Й. Дзендзелівський відзначив, що переважна більшість фразеологізмів, уміщених у словнику І. Вагилевича, не фіксувалася в інших джерелах, лише незначна кількість із них має прямі відповідники у виданні “Галицько-руські приповідки” І. Франка

[УПФС “I-zmu”, с. 465]. А. Будзяк на основі зіставлень фразеологічних одиниць з УПФС “I-zmu” із “Галицько-руськими народними приповідками” І. Франка та двотомним “Фразеологічним словником української мови” (Київ, 1999) з’ясувала, що у двох останніх джерелах зафіксовано 34 відсотки матеріалу з УПФС “I-zmu”, з якого приблизно половина – варіанти фіксованих одиниць [4, с. 69-76]. А. Будзяк та Л. Ткач звернули увагу на елементи польського походження в складі українських фразеологізмів [38, с. 277-292; 41, с. 273-285].

Мета нашого дослідження – визначити діалектні особливості фразеологізмів та встановити функціонування в сучасній українській літературній мові фразеологічних одиниць із найпоширенішими компонентами в УПФС “I-zmu”.

Макроструктура УПФС “I-zmu” охоплює 240 укладених за алфавітом фразеологізмів української народнорозмовної мови (с. 466-471). Мікроструктуру словника складає заголовне слово – фразеологічна одиниця з живого народного мовлення та польський відповідник-фразеологізм: *ни сѣло, ни пало* “ni stąd, ni z owąd” (с. 468), *и гадки не маеть* “ani mu do głowy nie przyjdzie” (с. 468); або пояснення польською мовою: *не для его лица* “niestosownie” (с. 468), *выкинуло го зь памяти* “zapomniał o tem” (с. 467), *тягу даль* “uciekł” (с. 470).

І. Вагилевич для фіксації української частини словника застосував історико-етимологічний правопис – звук [i] та сполука [ji] передаються літерами *ѣ, смѣхъ* (с. 466), *годѣ* (с. 467), *зѣль* (с. 469); звук [и] – літерами *и, ы*: *босый* (с. 466), *дыхати* (с. 468), твердість приголосних у кінці слів позначає *ѣ*: *розумѣ* (с. 469), *часѣ* (с. 467).

У розгляданому словнику, за ідеографічною класифікацією [39, с. 52-56], представлено фразеологічні одиниці фразеотематичної групи “Людина” з фразеосемантичними полями “Фізичний стан особи”: *мене мдлость обнимаеть* “mdłości na mnie biją” (с. 468), *онъ такъ попоснѣль* “on tak zbladł” (с. 469); “Психічний стан особи”: *душа въ мене вступила* “uspokoilem się” (с. 467), *спльль зь розума* “zglupiał” (с. 470); “Поведінка особи”: *дивится*

зъ подлобья “patrzy się ponuro” (с. 467), не загрѣль мѣстца “nie utrzymał się” (с. 468); “Стосунки між людьми”: въ козлой рогъ загнати “przycisnąć” (с. 467), онъ китить на него “on odraża się na niego” (с. 469) та фразеотематичної групи “Сприйняття навколишнього світу”, що містить фразеосемантичні поля – “Абстрактні відношення і поняття”: дуже ся ладить “bardzo odpowiednio” (с. 467), то не до притоки (цету) “to się nie łączy” (с. 470); “Явища природи”: вода ся гонить “woda się męci” (с. 466), дурна погода “niepogoda” (с. 467); “Час”: вчера воточи (в тѣи чинъ) “wczora pod ten czas” (с. 466), за деле годъ “w sam dobry czas” (с. 467).

На прикладі зіставлень зафіксованих у УПФС “I-zmu” фразеологізмів, що містять компоненти *голова, око, світ*, з матеріалом у СФУМ, спостерігаємо, що частина фразеологічних одиниць із цими компонентами має прямі (щодо образності й компонентного складу) відповідники в сучасній українській літературній мові: не суши ми голови “nie kłórocz mi głowę” (с. 468) – сушити голову ‘турбувати, шукаючи розв’язання якихось проблем’ [СФУМ, с. 701], въ голову захожу “nie umiem sobie poradzić” (с. 467) – заходити в голову ‘напружено думати над чим-небудь, шукаючи виходу’ [СФУМ, с. 254], комѣть головою “na głowę” (с. 468) – коміть головою ‘падати, летіти сторч’ [СФУМ, с. 306], свѣтъ собѣ зав’язала “ma złego męża” (с. 470) – зав’язати світ ‘стати нещасною у зв’язку з невдалим заміжжям’ [СФУМ, с. 240], свѣтомъ нудить “cierpi przykrość” (с. 470) – нудити світом ‘перебувати в стані апатії, нудьгувати’ [СФУМ, с. 442]; оком кинути (повести) “spójrzeć” (с. 469) – кинути оком ‘поглянути на кого-небудь, щось’ [СФУМ, с. 689], про людське око “aby się zbyć” (с. 470) – про людське око ‘відповідно до норм поведінки, моралі; удавано, напоказ’ [СФУМ, с. 465], не лѣзь му въ очи “nie dokuczaj mi” (с. 468) – лізти в очі ‘набридати комусь чим-небудь’ [СФУМ, с. 344].

Частина зафіксованих у словнику І. Вагилевича фразеологізмів у сучасній літературній мові функціонує з відмінними граматичними та іншими (образно близькими) компонентами: нема розпутье в головѣ “nie ma rozsządku” (с. 468) – без клепки в голові ‘хто-небудь розумово обмежений, недоумкуватий’ [СФУМ с. 301], провернуло му ся в головѣ “stracił zmysły” (с. 470) – у голові перекинулось ‘хто-небудь став розумово обмеженим, недоумкуватим’ [СФУМ, с. 494], не тямится о свѣтѣ “nie ma pamięci” (с. 468) – сам себе не тямить ‘перебуває в стані сильного збудження, хвилювання’ [СФУМ, с. 730], пойти в свѣтъ за очима “ruścić się na włóczęge” (с. 469) – піти в світ за очі ‘не вибираючи шляху, напрому, без певної мети’ [СФУМ, с. 634], поишоль куда го очи понесли “poszedł w świat” (с. 469) – піти, куди ноги понесли ‘піти в будь-якому напрямку’ [СФУМ, с. 438], очи би ти вис□ли “oczy by ci wyłazyły” (с. 469) – нехай

повилазять очі ‘висловлення недоброго побажання комусь’ [СФУМ, с. 475].

Частина розглянутих фразеологізмів виражають таке ж значення, як їх відповідники в літературній мові, але відрізняється компонентним складом: зробиль ему безголовье “zgubił go” (с. 468) – погубити душу ‘привести до смерті кого-небудь’ [СФУМ, с. 528], онъ до свѣта всталъ “on wstał przed światem” (с. 469) – ні світ ні зоря ‘дуже рано’ [СФУМ, с. 633], очи свои забиль “zglupiał” (с. 469) – втратити глузд ‘стати божевільним’ [СФУМ, с. 138], свѣтъ имити “wszystkiego się zrzec” (с. 470) – вхопити Бога за бороду ‘досягти чогось незвичайного, особливого, вимріяного’ [СФУМ, с. 138], съ свѣтною бѣдою “z wielką trudnością” (с. 470) – з горем пополам ‘з великими труднощами’ [СФУМ, с. 543-544].

Компоненти фразеологічних одиниць в УПФС “I-zmu” мають особливості говорів південно-західного наріччя:

фонетичні:

- фіксація нелабіалізованого [e] після шиплячих перед історично твердим приголосним: *вчера воточи* (с. 466), відоме в частині говорів південно-західного наріччя [1, II, к. 38; 16, с. 27-28];

- збереження давньої м’якості шиплячих: *прикинулъ го одежью* (с. 469), *пречь бы ся казало* (с. 469), властиве бойківським, гуцульським, закарпатським, південнонадністрянським та західно-ісхіднонадпрутським говорам [16, с. 69];

- звук [ц] відповідно до південно-східного [ч] – *ци: цы чуешь, цы ни* (с. 470), притаманий галицько-буковинській та карпатській групам говорів південно-західного наріччя та холмському говору північного наріччя [6, с. 23; 8, с. 41; 23, с. 139, с. 301; 27, II, с. 351, 36, с. 407; 43, s. 93];

- відсутність подовжених м’яких приголосних в іменниках середнього роду на *-їє: *волосье сѣчется* (с. 466) характерна для говорів південно-західного наріччя [16, с. 82];

- звуковий склад особових форм дієслова *піти*: *поишли зудоймомъ зъ хати* (с. 469), *поишоль въ ниворотъ* (с. 469), властивий закарпатському говору [1, II, к. 100; 24, с. 99];

- відсутність протетичного [в] перед [у]: *даль му по за ушь* (с. 467), засвідчено в карпатській групі говорів, буковинсько-покутському, гуцульському і надністрянському говорах південно-західного наріччя та говорах південно-східного наріччя [16, с. 94-95];

- уподібнення звука [і] до наголошеного голосного наступного складу у займеннику *мѣнѣ запарі зайшли* (с. 468), *мѣнѣ ни отки дихати* (с. 468), властиве північноволинському, надсянському, закарпатському, подільському говорам південно-західного наріччя та поліському говору північного наріччя [28, с. 159];

морфологічні:

- закінчення -е у формі називного відмінка множини іменників чоловічого роду: *обходять го*

люде (с. 468), характерне для карпатської групи говорів південно-західного наріччя та середньо-наддніпрянського говору південно-східного наріччя [1, II, к. 190; 3, с. 103, 236];

- закінчення *-ій* у формі родового відмінка однини іменників – *править грошій* (с. 469), *д'їти до людій прийшли* (с. 467), властиве бойківському, наддністрянському та надсянському говорам [12, с. 212];

- коротка форма якісних прикметників: *за малъ часъ голову му не розвалилъ* (с. 467), засвідчена в наддністрянському, лемківському, бойківському, закарпатському говорах південно-західного наріччя, лівобережнополіському говорі північного наріччя та слобожанському говорі південно-східного наріччя [31, с. 47];

- нестягнені членні форми прикметників у називному відмінку однини: *бій его божая сила* (с. 466), *про людское око* (с. 470), поширені в бойківському, наддністрянському, надсянському і закарпатському говорах [1, II, к. 217; 3, с. 225];

- особовий займенник у формі називного відмінка однини чоловічого роду – *онъ: онъ ся вадить* (с. 469), *онъ ся затылъ* (с. 469), властивий бойківському говору [27, I, с. 20];

- давня форма особового займенника у родовому та знахідному відмінках однини – *тя: Бог бы ты побиль* (с. 466), *дурна работа ты ся взяла* (с. 467), характерна для закарпатського, лемківського та наддністрянського говорів південно-західного наріччя та холмського й західнополіського говорів північного наріччя [7, с. 126; 34, с. 97];

- енклітичні форми особових займенників *ми, ти* в давальному відмінку однини: *Богъ ми не судиль* (с. 466), *я ти не скажу* (с. 471), відомі в говорах галицько-буковинської та карпатської груп говорів південно-західного наріччя [1, II, к. 207; 19, с. 57];

- відсутність переходу [e] в [o] після [j] у непрямих відмінках предметно-особового займенника 3 ос. однини: *не для его лица* (с. 468), *ему з буйвѣчь пройшло* (с. 467), *зробиль ему безголовьє* (с. 468), *звель еи зъ ума* (с. 467), характерна для карпатської групи говорів та наддністрянського говору південно-західного наріччя [3, с. 121-122];

- усічені форми особового займенника *він* у родовому / знахідному і в давальному відмінках однини: *взялъ го на смѣхъ* (с. 466), *выкинуло го зъ памяти*, (с. 467), *як му ся в томъ яло* (с. 471), властиві говорам галицько-буковинської та карпатської груп говорів південно-західного наріччя [3, с. 211];

- вказівний займенник *сей* 'цей': *сей свѣтъ позитечный* (с. 470), поширений у східнобойківських, південнонаддністрянських і подільських говірках південно-західного наріччя та західнополіських і середньополіських говірках північного наріччя [1, II, к. 210];

- редульована форма вказівного займенника *то – тото*: *ему тото зъ добра дива* (с. 467), жи-

вана в карпатській групі говорів, наддністрянському та надсянському говорах [1, II, к. 210];

- інфінітиви на *-чи*, що відбивають історичну зміну *gt, *kt > *č: *не маю де заверечи* (с. 468), характерні для говорів південно-західного наріччя, окрім східноволинського та східноподільського говорів [1, II, к. 234; 3, с. 211];

- зворотні форми дієслів із часткою *ся*, що виступають у препозиції і постпозиції до дієслова: *де ся теперь обертаеть* (с. 467), *давно ся тото сповѣло* (с. 467), властиві говорам південно-західного наріччя [3, с. 212];

- фонетично змінені (скорочені) форми допоміжного дієслова *бути* у дієсловах минулого часу, що виступають у пре- і постпозиції до дієслова у формі I особи однини – *їем* (< есмь): *ажъ емъ ся забылъ* (с. 466), *ажъ емъ ся забылъ* (с. 466), 2 особи однини *їес* (< еси): *зѣль есъ мене* (с. 468), характерні для говорів південно-західного наріччя [1, II, к. 245; 3, с. 211];

- континуант давнього аориста допоміжного дієслова *бути* у формі I особи однини умовного способу виступає як частка *бым*: *не дивно бымъ ся обѣѣлъ* (с. 468), відомий у говорах південно-західного наріччя [1, II, к. 247; 3, с. 211-212].

За даними лексикографічних джерел, діалектна лексика в УПФС "I-zmy" може пов'язуватися передусім із такими ареалами, як гуцульський: *бити на косицы* 'світати' (с. 740) [14, с. 102; 42, с. 104]; бойківський – гуцульський: *варя* 'вариво' (с. 466) [27, I, с. 85; 42, с. 252], *правити грошій* 'просити, вимагати' (с. 469) [14, с. 156; 27, II, с. 131], *пречь* 'геть' (с. 469) [14, с. 156; 27, II, с. 134], *тѣсный рокъ* 'скрутий' (с. 466) [14, с. 185; 27, II, с. 134; 42, с. 238], *цуряху* 'вигук закляття від чогось' (с. 470) [27, II, с. 359; 42, с. 29], *яло (яти)* 'личити, почати' (с. 471) (27, II, с. 405; 42, с. 87); бойківський – гуцульський – закарпатський: *заверечи* 'закинути, забути' (с. 468) [14, с. 468; 27, I, с. 261; 33, с. 89], *нора* 'джерело' (с. 468) [14, с. 133; 27, II, с. 494; 33, с. 209]; наддністрянський – бойківський – гуцульський: *руда* 'погода, коли йде дощ і світить сонце' (с. 470) [14, с. 166; 27, II, с. 195; 40, с. 231]; бойківський – гуцульський – закарпатський – лемківський: *имити* 'спіймати' (с. 470) [1, II, к. 382; 14, с. 85; 27, I, с. 330]; бойківський – гуцульський – закарпатський – буковинський: *шибать (шибати)* 'збивати, кидати' (с. 466) [27, II, с. 381; 29, с. 225; 33, с. 420; 35, с. 662]; наддністрянський – бойківський – гуцульський – буковинський: *тогодъ* 'минулого року' (с. 470) [27, II, с. 294; 29, с. 193; 35, с. 547; 40, с. 254; 42, с. 239], *туча* 'град' (с. 470) [14, с. 190; 27, II, с. 307; 33, 556; 40, с. 258; 42, с. 242].

Для фразеологізмів із УПФС "I-zmy" найбільш характерні риси бойківського, гуцульського та закарпатського говорів, хоч ареали їх функціонування продовжуються і в інших суміжних говорах. Фразеологічні одиниці з компонентами *голова, око, світ* з УПФС "I-zmy" відповідно до їх функ-

ціонування в сучасній літературній мові можна окреслити як належні до трьох груп: 1) такі, що мають прямі відповідники, 2) що містять граматичні лексичні відмінності та 3) відрізняються компонентним складом. Українсько-польський слов-

ник І. Вагилевича “Idyotyzy” містить багатий матеріал для вивчення фразеології говорів південно-західного наріччя в діакронії і заслуговує на кваліфікацію як цінне джерело для подальших студій.

СКРОЧЕННЯ НАЗВ ДЖЕРЕЛ

УПФС “I-zmy” – Дзензелівський Й. О. Українсько-польський фразеологічний словник І. Вагилевича // Його ж. Українське і слов’янське мовознавство : зб. пр. – Львів, 1996. – С. 464–470.
СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 2003. – 1104 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атлас української мови : У 3 т. – Т. 2 : Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі / [уклад. : Д. Бандрівський, Л. Григорчук, Ф. Жилко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1988. – 520 с.
2. Бабич Н. Лексичні варіанти фразеологічних одиниць буковинських говірок / Н. Д. Бабич // Тези доп. наук. конференції “Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови”. – Ужгород, 1978. – С. 87–88.
3. Бевзенко С. Українська діалектологія : Навч. посібник / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – 246 с.
4. Будзяк А. Західноукраїнські фразеологічні одиниці в лексикографічних працях XIX ст. / Анна Будзяк // Колективна монографія, присвячена 20-річчю україністики на Філософ. фак-ті Ун-ту ім. Масарика в Брні. – Врно, 2015. – С. 69–76.
5. Вархол Н. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини / Надія Вархол, Анатолій Івченко. – Братислава : Словацьке пед. вид-во ; Пряшів : Відділ української л-ри, 1990. – 159 с.
6. Верхратський І. Говір батюків / Іван Верхратський // Збірник фільологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1912. – Т. XV. – 308 с.
7. Верхратський І. Про говор галицьких лемків / Іван Верхратський // Збірник фільологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1902. – Т. V. – 489 с.
8. Верхратський І. Про говор долівський / Іван Верхратський // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1900. – Т. XXXV. – С. 1–128.
9. Возняк М. С. Розвідки І. Вагилевича про українську мову / М. С. Возняк // У століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича (1834–1934) : Нові розшуки про діяльність його гуртка – Львів : Богословське наук. т-во, 1936. – Ч. I. – С. 258–324.
10. Галас Б. Друковані згадки про українські рукописні словники в XIX – на початку XX ст. / Борис Галас // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. пам’яті професора Василя Добоша. – Вип. 8. – Ужгород, 2005. – С. 35–47.
11. Галас Б. К. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVIII–початок XX ст.) / Б. К. Галас. – Ужгород, 1995. – 300 с.
12. Григорчук Л. М. Закінчення *-ий* родового відмінка множини іменників чоловічого та жіночого родів / Л. М. Григорчук // Праці XII республіканської діалектологічної наради. – К. : Наук. думка, 1971. – С. 205–214.
13. Гринчишин Д. Г. Спостереження над фразеологією наддністрянських говірок / Д. Г. Гринчишин // Тези доповідей наукової конференції Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови. – Ужгород, 1978. – С. 88–89.
14. Гуцульські говірки : Короткий словник / [уклад. : Г. Гузар, Я. Закревська (відп. ред.), У. Єдлінська, В. Зеленчук та ін.]. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1997. – 232 с.
15. Демський М. Т. Дериваційна база діалектної фраземіки бойківського ареалу / М. Т. Демський // Українська діалектна лексика : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 45–61.
16. Дзензелівський Й. Конспект лекцій з курсу української діалектології (Ч. I. Фонетика) / Й. Дзензелівський. – Ужгород, 1965. – 126 с.
17. Доленко М. Т. Із спостережень над діалектною фразеологією Поділля / М. Т. Доленко. // Українське мовознавство. – 1975. – Вип. 3. – С. 102–107.
18. Івченко А. Українська народна фразеологія: ареали, етимологія / Анатолій Івченко. – Харків : Око, 1996. – 160 с. – Сер. “Наук. Бібл. ХІФТ”: Наукові розвідки.
19. Жилко Ф. Говори української мови / Ф. Жилко. – К. : Наук. думка, 1958. – 172 с.
20. Кірілкова Н. Матеріали до фразеологічного словника південноволинських говірок / Наталія Кірілкова. – Острог, Рівне : [б. в.], 2011. – 128 с.
21. Кірілкова Н. В. Фразеологія південноволинських говірок / Н. В. Кірілкова // Наукові записки : відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар. – Острог, 2012. – С. 47–54.

22. Лавер В. І. Дослідження діалектної фразеології в лінгвогеографічному аспекті / В. І. Лавер // Дослідження лексики і фразеології говорів Українських Карпат (тематичний збірник). – Ужгород, 1982. – С. 110–126.
23. Лесів М. Українські говірки у Польщі / Михайло Лесів. – Варшава, 1997. – 496 с.
24. Матвіяс І. Г. Українська мова та її говори / І. Г. Матвіяс. – К. : Наук. думка, 1990. – 168 с.
25. Миголинець О. Фраземи, пов'язані з народною медициною в українських закарпатських говірках / Ольга Миголинець // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. / [відп. ред. І. В. Сабадош]. – Ужгород, 2013. – С. 39–43.
26. Олійник М. Я. Фразеологія гуцульських говірок / автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / М. Я. Олійник ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2002. – 20 с.
27. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – К. : Наук. думка, 1984. – Ч. 1–2.
28. Онишкевич М. М. Форми давального – місцевого відмінків однини особових та зворотного займенників в південно-західних говорах / М. М. Онишкевич // Українська діалектна морфологія / ред. Ф. Т. Жилко. – К. : Наук. думка, 1969. – С. 159–168.
29. Піпаш Ю. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області) / Ю. Піпаш, Галас Б. – Ужгород, 2005. – 266 с.
30. Прадід Ю. Ф. Із спостережень над діалектною фразеологією (на матеріалах бойківських говірок) / Ю. Ф. Прадід // Мовознавство. – 1992. – №5. – С. 44–47.
31. Прилипка Н. П. Нечленні (якісні) прикметники в діалектах української мови / Н. П. Прилипка // Територіальні діалекти і власні назви. – К. : Наук. думка, 1965. – С. 44–51.
32. Романюк Н. В. Фразеологія верхньонадністрянських говірок нижньої течії річки Бистриці : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Н. В. Романюк. – Запоріжжя, 2002. – 17 с.
33. Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / Іван Сабадош. – Ужгород: Ліра, 2008. – 480 с.
34. Самійленко С. Нариси з історичної морфології української мови / С. Самійленко. – К.: Радянська школа, 1964. – Ч.1. – 224 с.
35. Словник буковинських говірок / наук. ред. : Н. Гуйванюк, К. Лук'янюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
36. Ступінська Г. Фразеологічний словник лемківських говірок / Галина Ступінська, Ярина Битківська ; за ред. Г. Ступінської, В. Ступінського. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2012. – 472 с.
37. Ступінська Г. Ф. Фразеологія лемківського говору української мови. / автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Г. Ф. Ступінська ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2000. – 20 с.
38. Ткач Л. Народнорозмовне джерело фразеологізмів спільного фонду української та польської мов / Людмила Ткач // Українська історична та діалектна лексика : зб. наук. праць. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – С. 277–292.
39. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : Навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
40. Шило Г. Надністрянський регіональний словник / Гаврило Шило. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – (Серія “Діалектологічна скриня”). – 288 с.
41. Budziak A. Zapożyczenia polskie w materiale ukraińskim XIX-wiecznego ukraińsko-polskiego słownika frazeologicznego Iwana Wahylewycza / Anna Budziak // “Linguistica Copernicana” 2 (4). – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2010. – S. 273–285.
42. Janów J. Słownik huculski / Jan Janów ; opracował i przygotował do druku J. Rieger. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe DWN, 2001. – 292 s.

Iryna Sus

*Manuscript Ukrainian-Polish Phraseology Dictionary by I. Vahylevych
as the monument of the Ukrainian dialect phraseography*

Summary. The article deals with the manuscript Ukrainian-Polish Phraseology Dictionary composed by I. Vahylevych. The phraseological units, which contain the components *head, eye, world* are compared with the Phraseological Dictionary of the Ukrainian language (Kyiv, 2003) and the dialect peculiarities of the phraseological units are determined.

Key words: I. Vahylevych, manuscript Ukrainian-Polish Phraseological Dictionary “Idyotyzy”, phraseological unit, south-west dialects, modern Ukrainian literary language.

Одержано 26.05.2016 р.